

ПРИБУТКОВІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

Гаватюк Л.С., Дармограй Н.В., Хімійчук Г.М.

Буковинський державний фінансово-економічний університет

В статті розкривається економічна сутність, роль і значення прибутковості для ефективності діяльності підприємств. Виявлено основні тенденції прибутковості сучасних підприємств України протягом 2011-2015 років. Проаналізовано фінансові результати в загальному по регіонах України. Розглянуто ряд факторів, які впливають на прибуток підприємства та заходи, які можуть бути використані для подальшого зростання прибутковості в умовах діючої економічної кризи.

Ключові слова: прибуток підприємства, собівартість продукції, обсяг виробництва та обсяг реалізації продукції, ціна продукції, якість продукції, рентабельність.

Постановка проблеми. Сьогодні важливою проблемою української економіки є подолання спаду виробництва, відновлення нормального відтворювального процесу в усіх його ланках, враховуючи особливості наявних політичної та економічної криз. Одним зі шляхів реалізації цих завдань має стати підвищення прибутковості підприємств, адже саме прибуток є важливою і головною рушійною силою економіки ринкового типу, основним спонукальним мотивом діяльності підприємців в умовах ринкової економіки, певним гарантом прогресу соціально-економічної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам дослідження прибутковості підприємств України присвячені праці таких вчених: Вахович І.М., Волинчук Ю.В. [1], Линник О.І., Задорожна О.С. [2], Мелень О.В., Холондач Ю.Ю. [4], Романова Т.В., Даровський Є.О. [5] та ін. Разом з тим залишається необхідність проведення дослідження щодо пошуку та аналізу факторів, які формують прибуток підприємства в сучасних умовах.

Мета статті. Головною метою роботи є дослідження основних тенденцій прибутковості вітчизняних підприємств в сучасних умовах та розробка заходів щодо її підвищення.

Виклад основного матеріалу. При створенні підприємства, його власників хвилює перш за все його прибутковість, що означає покриття прибутком витрат організації. Чим більший прибуток, тим ефективніше відбувається розвиток і з'являються можливості для розширення виробничої діяльності підприємства [4, с. 124].

Ефективність виробництва – найважливіша узагальнююча характеристика результативності виробництва, яка відображає відношення величини створених товарів і послуг до сукупних витрат праці.

Прибуток і рентабельність є також основними якісними показниками, що відображають економічну ефективність підприємства, його фінансовий стан, успіхи та можливості у виконанні розробленої програми економічного та соціального розвитку. Рентабельність і прибуток тісно пов'язані між собою. Зростання рентабельності об'єктивно свідчить про збільшення одержуваного прибутку. Іншими словами, при зростанні прибутку створюються умови для збільшення рентабельності [6, с. 76].

На думку науковця Мелень О.В., рентабельність виступає індикатором прибутковості підприємства, а також характеризує ефективність вкладеного капіталу, розпорядження грошовими

та матеріальними коштами. Вона вимірюється за допомогою цілої системи відносних показників, що характеризують ефективність роботи підприємства в цілому, прибутковість різних напрямів діяльності, вигідність виробництва окремих видів продукції. [4, с. 125].

З метою аналізу та забезпечення ефективного управління формуванням прибутку розрізняють декілька видів прибутку підприємства: маржинальний, валовий, операційний, від звичайної діяльності, та чистий. Відповідно до чинних в Україні положень (стандартів) бухгалтерського обліку, загальний прибуток підприємства складається з прибутку, отриманого підприємством від звичайної діяльності та від надзвичайних подій. Прибуток від звичайної діяльності становить близько 95% загальної суми отриманого підприємством прибутку [3].

Рівень і сума прибутку складаються під впливом безлічі факторів, що впливають на неї як негативно, так і позитивно. Вони поділяються на зовнішні і внутрішні, екстенсивні та інтенсивні, виробничі і невиробничі. Проте найважливішим чинником, що впливає на величину прибутку, є зміна обсягу виробництва та реалізації продукції. Падіння обсягів виробництва за сучасних економічних умов, беручи до уваги низки протидіючих чинників, як, наприклад, підвищення цін, неодмінно веде до скорочення обсягу прибутку. Звідси висновок про необхідність вжити невідкладних заходів із забезпечення зростання обсягу виробництва з урахуванням технічного його відновлення і підвищення ефективності виробництва [5].

Для визначення тенденцій прибутковості сучасних підприємств в Україні, розглянемо обсяги їх чистого прибутку (рис. 1).

За даними рис. 1 стає чітко зрозуміло, що динаміка стосовно показників прибутковості є досить нестабільною. Якщо в 2011 році українські підприємства в загальному одержали чистий прибуток (67 797,9 млн. грн.), то в наступних періодах відбувається скорочення його обсягу: в 2012 році – на 48,3%, а в 2013 – на 165,1%, тобто показник досягає від'ємного значення і свідчить про одержання збитку. Далі спостерігається лише тенденція до зростання обсягу збитків, найбільше значення яких було в 2014 році (590 066,9 млн. грн.). Щодо I півріччя поточного року, то збитковість зафіксувалася на рівні 195 456,2 млн. грн., що свідчить про деяке покращення діяльності підприємств. Проте про по-

зитивні зрушення рано говорити, враховуючи незавершеність 2015 року.

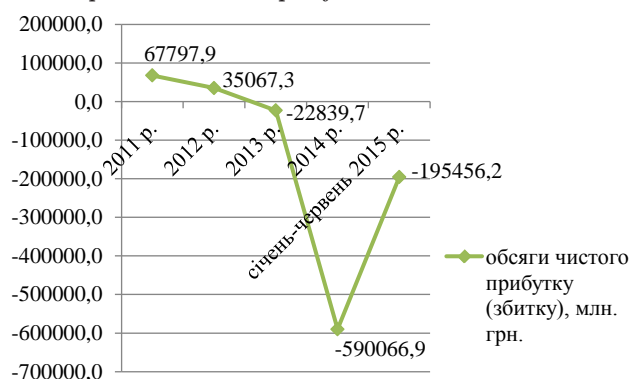

Рис. 1. Динаміка обсягів чистого прибутку (збитку) підприємств в загальному по Україні протягом 2011-2015 років

Джерело: розроблено авторами за даними [7]

Такі тенденції спричинені насамперед умовами економічної кризи та військово-політичної нестабільності, які існують в Україні тривалий період. Саме внаслідок подій кінця 2013 року розпочалося

значне зниження рівня прибутковості українських підприємств, яке в майбутньому було підсилено військовими діями на території нашої держави.

Далі проаналізуємо показники прибутковості українських підприємств за регіонами (табл. 1).

Дані табл. 1 вказують на те, що ситуація на українських підприємствах протягом аналізованого періоду дещо покращилася, адже обсяг збитків по всій території України скоротився на 9,3%. Так, якщо за січень-червень 2014 року всі області були збитковими, то вже в аналогічному періоді 2015 року з'являються прибутки. Проте позитивне значення чистого прибутку спостерігається тільки в Чернівецькій (9,2 млн. грн.) та Вінницькій областях (581,2 млн. грн.). Схожа тенденція стосується і частки підприємств, які одержували прибуток: вона збільшилася з 53,9% у 2014 році до 57,3% у 2015. Щодо частки кількості збиткових установ, то вона зазнала скорочення за досліджуваний період (від 46,1% у 2014 році до 42,7% у 2015). Про кардинальні зміни поки ще рано говорити, але, враховуючи дані результатів підприємств у поточному періоді, можна стверджувати про незначні, проте позитивні зрушення та відновлюючі поцеси в українській економіці.

Таблиця 1

Обсяг прибутку (збитку) великих та середніх підприємств за регіонами за січень-червень 2014-2015 років

млн. грн.

Регіони	2014 рік			2015 рік			Відносне відхилення, %
	Чистий прибуток (збиток)	Підприємства, які одержали прибуток, %	Підприємства, які одержали збиток, %	Чистий прибуток (збиток)	Підприємства, які одержали прибуток, %	Підприємства, які одержали збиток, %	
Україна	-215545,6	53,9	46,1	-195456,2	57,3	42,7	-9,3
Вінницька	-726,8	64,4	35,6	581,2	64,5	35,5	-180,0
Волинська	-4866,1	55,5	44,5	-2699,8	65,3	34,7	-44,5
Дніпропетровська	-12098,1	53,3	46,7	-15796,4	54,3	45,7	30,6
Донецька	-23062,4	48,2	51,8	-28431,5	41,7	58,3	23,3
Житомирська	-961,3	63,0	37,0	-955,1	61,2	38,8	-0,6
Закарпатська	-591,4	66,9	33,1	-701,0	71,2	28,8	18,5
Запорізька	-4793,9	57,0	43,0	-4671,4	60,0	40,0	-2,6
Івано-Франківська	-4889,2	52,5	47,5	-5522,1	59,4	40,6	12,9
Київська	-8939,2	46,0	54,0	-10900,5	53,0	47,0	21,9
Кіровоградська	-2762,3	53,4	46,6	-4011,0	52,4	47,6	45,2
Луганська	-19363,3	51,8	48,2	-32516,7	35,8	64,2	67,9
Львівська	-3842,8	53,6	46,4	-4043,6	60,9	39,1	5,2
Миколаївська	-3317,9	49,8	50,2	-2884,8	59,2	40,8	-13,1
Одеська	-9435,9	49,4	50,6	-5196,1	57,8	42,2	-44,9
Полтавська	-794,3	55,2	44,8	-4422,7	57,9	42,1	456,8
Рівненська	-4679,9	61,4	38,6	-3702,5	64,9	35,1	-20,9
Сумська	-282,8	56,3	43,7	-357,0	65,1	34,9	26,2
Тернопільська	-2040,0	46,1	53,9	-3103,7	60,1	39,9	52,1
Харківська	-1131,7	58,9	41,1	-2760,9	60,3	39,7	144,0
Херсонська	-1250,2	45,8	54,2	-1309,9	58,0	42,0	4,8
Хмельницька	-1852,5	62,7	37,3	-2260,5	62,8	37,2	22,0
Черкаська	-4482,7	59,6	40,4	-1543,9	63,0	37,0	-65,6
Чернівецька	-180,3	58,6	41,4	9,2	63,1	36,9	-105,1
Чернігівська	-481,7	60,9	39,1	-901,5	62,2	37,8	87,1
м. Київ	-98718,9	52,8	47,2	-57354,0	55,3	44,7	-41,9

Джерело: [7]

Таким чином, офіційні дані Державної служби статистики України свідчать про значні проблеми у діяльності майже половини вітчизняних підприємств. Тому нагальною постає проблема подолання негативних тенденцій та розробка реальних заходів щодо підвищення рівня прибутковості підприємств в сучасних умовах.

За проведеними дослідженнями для підвищення рівня прибутковості на підприємстві доцільно проводити заходи в наступній послідовності: організаційні (удосконалення виробничої структури, удосконалення організаційної структури управління, диверсифікація виробництва, реструктуризація виробництва тощо); – технічні (оновлення техніко-технологічної бази, переозброєння виробництва, вдосконалення виробів, що виробляється); – економічні важелі та стимули (удосконалення тарифної системи, форми і системи оплати праці, прискорення обігу оборотних коштів тощо). Якщо почати зрушення у ефективності діяльності будуть малопомітними, або відсутніми взагалі [3].

Шляхом покращення діяльності вітчизняних підприємств також може стати ефективна побудова механізму фінансового забезпечення прибутковості підприємства, який передбачає: прогнозування прибутку з урахуванням змін ринкового середовища, розробку гнучкої фінансової політики і заходів щодо підвищення ефективності діяльності підприємств [1, с. 277].

Важливе місце серед способів збільшення прибутку будь-якого підприємства є ефективне управління його прибутковістю, що являє собою процес планування надходжень і використання грошових ресурсів, встановлення оптимальних співвідношень у розподілі доходів підприємств. В умовах конкуренції вдосконалення процесу формування прибутку на макрорівні здійснюється безперервно [2, с. 151].

Ефективність управління процесами утворення прибутку значною мірою залежить від якості аналізу, реальності виявлення резервів його збільшення, економічного обґрунтування планів формування і використання прибутку на майбутній період. Так, чинником зростання прибутку є зниження собівартості продукції. У зниженні собівартості продукції найбільш повно відображається економія усіх видів ресурсів, які є в розпорядженні підприємства. Зниження собівартості – необхідна умова стабілізації цін, економічного зростання будь-якого підприємства, джерело накопичень для прискорення соціально-

економічного розвитку суспільства, підвищення добробуту населення. Потребують вдосконалення й нормативи, оскільки одним із резервів збільшення прибутку є повне використання вторинних ресурсів та супутніх продуктів [3].

Також дослідження показали, що на сьогодні в багатьох випадках є сенс направити зусилля підприємства на поліпшення ціноутворення. Можна заперечити, що підвищення ціни зазвичай призводить до певного скорочення обсягу продажу. Але варто зазначити, що, по-перше, це трапляється не завжди, а, по-друге, навіть якщо це і станеться, то невеликим скороченням продажу можна пожертвувати, якщо він буде компенсований підвищеною ціною [5].

Значний вплив на збільшення прибутку має оновлення основних засобів.

Технічне переозброєння виробництва оптимізує економічні показники діяльності підприємства. Однак, інноваційні заходи в багатьох випадках призводять до підвищення собівартості продукції [2, с. 151].

За думкою багатьох науковців для підвищення показника прибутковості необхідно: зменшити транспортні витрати; налагодити систему збуту; підвищити продуктивність праці; скоротити витрати на виробництво та реалізацію продукції; підвищити конкурентоспроможності власної продукції за рахунок зменшення частки пасивних фондів у загальній вартості основних фондів та зменшення адміністративно-управлінських витрат тощо [4, с. 125].

Висновки і пропозиції. Враховуючи особливо складні сьогоденні реалії в Україні, підприємства повинні активно шукати всі можливі шляхи вдосконалення виробництва, підвищення конкурентоспроможності власної продукції, що повинно сприяти зростанню прибутку та рентабельності підприємства.

Для того, щоб підприємства України в сучасних ринкових умовах працювали стабільно та отримували прибуток, можна запропонувати такі основні чинники його збільшення:

1. Нарощення обсягів виробництва і реалізації продукції.
2. Зменшення витрат на виробництво продукції.
3. Кваліфіковане здійснення цінової політики.
4. Налагодження системи збуту.

Отже, саме такі заходи сприятимуть зростанню прибутку як основного джерела матеріально-го заохочення працівників підприємств, власників акцій, підприємців і менеджерів.

Список літератури:

1. Вахович І. М. До питання управління фінансово-економічними результатами підприємства / І. М. Вахович, Ю. В. Волинчук // Економічний форум. – 2015. – № 3. – С. 275-279.
2. Линник О. І. Облік прибутку та визначення резервів забезпечення прибутковості підприємства / О. І. Линник, О. С. Задорожна // Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ»: зб. наук. пр. Темат. вип.: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Харків: НТУ «ХПІ». – 2015. – № 26 (1135). – С. 147-153.
3. Лойко В. В. Шляхи збільшення обсягу прибутку та підвищення дієвості управління прибутком промислового підприємства в сучасних умовах господарювання / В. В. Лойко, Є. С. Несенюк // Міжнародний науковий вісник (International Scientific Journal). – 2015. – № 7.
4. Мелень О. В. Актуальні питання прибутковості підприємства та шляхи її збільшення / О. В. Мелень, Ю. Ю. Холондач // Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ»: зб. наук. пр. Темат. вип.: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Харків: НТУ «ХПІ». – 2015. – № 25 (1134). – С. 123-126.
5. Романова Т. В. Чинники, що впливають на збільшення прибутку підприємств України в сучасних умовах / Т. В. Романова, Є. О. Даровський // Ефективна економіка. – 2015. – № 4. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3976>

6. Шляга О. В. Прибуток та рентабельність як показники ефективності виробництва / О. В. Шляга, Л. І. Шипуля // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2014. – № 8. – С. 75-81.
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

Гаватюк Л.С., Дармограй Н.В., Химийчук Г.Н.

Буковинський державний фінансово-економічний університет

ПРИБЫЛЬНОСТЬ УКРАИНСКИХ ПРЕДПРИЯТИЙ: РЕАЛИИ НАСТОЯЩЕГО

Аннотация

В статье раскрывается экономическая сущность, роль и значение прибыльности для эффективности деятельности предприятий. Выявлены основные тенденции прибыльности современных предприятий Украины в течение 2011-2015 годов. Проанализированы финансовые результаты в общем по регионам Украины. Рассмотрен ряд факторов, влияющих на прибыль предприятия и меры, которые могут быть использованы для дальнейшего роста прибыльности в условиях действующей экономической кризиса.

Ключевые слова: прибыль предприятия, себестоимость продукции, объем производства и объем реализации продукции, цена продукции, качество продукции, рентабельность.

Havatyuk L.S., Darmohrai N.V., Himiychuk H.M.

Bukovyna State University of Finance and Economics

PROFITABILITY OF UKRAINIAN COMPANIES: PRESENT REALITY

Summary

The article describes economic essence, role and importance of profitability for business efficiency. Basic profitability trends of the Ukrainian modern enterprises during 2011-2015 have been defined. The financial results by regions of Ukraine have been analyzed generally. A number of factors, which affect profits, and measures, which can be used to the further growth of profitability in conditions of the current economic crisis, have been examined.

Keywords: profit, real cost of production, production and sales volume, product price, product quality, profitability.